ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

DUTOR CHOLG‘USI IJROCHILIGINI O‘QITISHDA O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL MUSIQIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Sunnatova Sitora Bahriddin qizi
Navoiy davlat universiteti magistranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20342052

Annotatsiya.
Mazkur maqolada musiqa va san’at maktablarida dutor cholg‘usi ijrochiligini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning mustaqil musiqiy tafakkurini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, yosh ijrochilarning ijodiy fikrlashi, musiqani his qilishi, asarni tahlil qila olishi hamda mustaqil ijro mahoratini shakllantirishda pedagogika yondashuvlarning ahamiyati tahlil etilgan. Dutor darslarida mustaqil mashg‘ulotlar, tinglash madaniyati va ijodiy faoliyatni tashkil etish usullari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: dutor, musiqiy tafakkur, ijrochilik, mustaqil ta’lim, kreativ yondashuv, musiqa pedagogikasi, milliy cholg‘ular, estetik tarbiya.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish asosiy pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, musiqa va san’at maktablarida bu jarayon o‘ziga xos ahamiyat kasb etadi. Chunki musiqa insonning nafaqat estetik didini, balki tafakkuri, hissiyoti va ichki dunyosini ham shakllantiradi.Dutor cholg‘usi esa o‘zining nafis va jarangdor ohangi bilan o‘quvchilarning milliy musiqa san’atiga bo‘lgan qiziqishini oshiruvchi muhim vositalardan biridir. Dutor ijrochiligini o‘rgatishda faqat texnik mashqlar bilan cheklanib qolish yetarli emas. O‘quvchi kuy mazmunini his qilishi, uni mustaqil tahlil qila olishi va asarga ijodiy yondashishi zarur. Shu sababli dutor darslarida mustaqil musiqiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan metodlardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Musiqiy tafakkur tushunchasi va uning ahamiyati. Musiqiy tafakkur — bu insonning musiqani anglash, his qilish, tahlil qilish va unga estetik baho bera olish qobiliyatidir. Musiqiy tafakkur rivojlangan o‘quvchi kuylarning xarakterini, ritmik tuzilishini va badiiy mazmunini chuqurroq anglaydi.

Dutor ijrochiligida musiqiy tafakkur quyidagi jihatlar orqali namoyon bo‘ladi:
kuy mazmunini his qilish;
asarni emotsional talqin eta olish;
ritm va ohang uyg‘unligini anglash;
musiqiy xotirani rivojlantirish;
mustaqil ijro uslubini shakllantirish.

Musiqiy tafakkur o‘quvchining nafaqat yaxshi ijrochi, balki san’atni tushunadigan shaxs bo‘lib shakllanishiga ham xizmat qiladi.

Mustaqil mashg‘ulotlarning o‘rni

Dutor ijrochiligida mustaqil mashg‘ulotlar muhim ahamiyatga ega. Dars davomida olingan bilimlarni mustahkamlash va texnik ko‘nikmalarni rivojlantirish ko‘p jihatdan o‘quvchining mustaqil ishlashiga bog‘liq bo‘ladi.

O‘quvchilar uchun:
kundalik mashq rejasi tuzish;
murakkab qismlarni takrorlash;
yangi kuylarni mustaqil o‘rganish;
audio yozuvlarni tinglashkabi vazifalar foydali hisoblanadi.

Mustaqil mashg‘ulotlar davomida o‘quvchi o‘z ustida ishlashni o‘rganadi va ijrochilikdagi kamchiliklarini mustaqil ravishda bartaraf etishga harakat qiladi.

Tinglash madaniyatini shakllantirish

Musiqa ta’limida tinglash madaniyati muhim pedagogik omillardan biri hisoblanadi. Mashhur dutor ijrochilarining ijrolarini tinglash o‘quvchilarda musiqiy did va estetik qarashlarni shakllantiradi.
Tinglash jarayonida o‘quvchilar:
kuylarning xarakterini tahlil qiladi;
ijro usullarini o‘rganadi;
ritm va texnik imkoniyatlarni anglaydi;
sahna madaniyatini kuzatadi.

Bu esa ularning musiqiy tafakkurini kengaytiradi hamda ijrochilik mahoratini boyitadi.

Ijodiy topshiriqlarning samaradorligi

Dutor darslarida ijodiy topshiriqlardan foydalanish o‘quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. O‘qituvchi o‘quvchilarga:
kuyga yangi bezak berish;
kichik improvizatsiyalar yaratish;
mustaqil ritmik mashqlar tuzish;
xalq kuylarini zamonaviy talqinda ijro etish
kabi topshiriqlarni berishi mumkin.
Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchilarning san’atga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularni erkin fikrlashga o‘rgatadi.

O‘qituvchining pedagogik mahorati

Dutor ijrochiligini o‘qitishda o‘qituvchining kasbiy mahorati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Pedagog:
o‘quvchi qobiliyatini to‘g‘ri baholay olishi;
individual yondashuvni qo‘llashi;
ruhiy qo‘llab-quvvatlashni bilishi;
zamonaviy metodlardan foydalana olishi zarur.
Har bir o‘quvchining xarakteri va musiqiy qobiliyati turlicha bo‘lganligi sababli o‘qituvchi dars jarayonida mos metodlarni tanlay olishi kerak.
Yaxshi pedagog o‘quvchini faqat ijrochi emas, balki ijodkor sifatida shakllantira oladi.

Dutor ijrochiligining tarbiyaviy ahamiyati

Dutor ijrochiligi yosh avlodni estetik tarbiyalashda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Milliy kuylar orqali o‘quvchilarda:
vatanparvarlik tuyg‘usi;
milliy qadriyatlarga hurmat;
sabr va intizom;
go‘zallikni his qilish qobiliyati shakllanadi.
Musiqa inson ruhiyatiga kuchli ta’sir qilgani sababli dutor darslari yoshlarning ma’naviy dunyosini boyitishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, dutor cholg‘usi ijrochiligini o‘qitishda o‘quvchilarning mustaqil musiqiy tafakkurini rivojlantirish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Mustaqil mashg‘ulotlar, tinglash madaniyati, ijodiy topshiriqlar va individual pedagogik yondashuv orqali o‘quvchilarning ijrochilik mahorati hamda kreativ salohiyati rivojlanadi.
Shuningdek, dutor ijrochiligi yosh avlodning estetik dunyoqarashini boyitib, milliy musiqa merosiga bo‘lgan hurmatini oshiradi. Bu esa professional musiqa ta’limi tizimida yetuk va ijodkor ijrochilarni

tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rajabov I. **Musiqa madaniyati va xalq cholg‘ulari**. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Yunusov F. **Musiqa pedagogikasi nazariyasi**. – Toshkent, 2020.
3. Abdullayev R. **Ijrochilik san’atida kreativ yondashuv**. – Samarqand, 2021.
4. To‘xtasinov S. **Dutor ijrochiligi metodikasi**. – Toshkent, 2019.
5. Karimov B. **San’at ta’limida mustaqil ta’lim texnologiyalari**. – Buxoro, 2022.